

בית משפט לענייני משפחה בקריית גת

תמ"ש 59100-10-15 פלוני נ' אלמוני
תמ"ש 45295-01-16 אלמוני נ' פלוני

לפני: כב' השופטת פאני גילת כהן

תובע/נתבע אלמוני
מיוצג ע"י עוה"ד לירז אמזלג ואח'

נתבעים/תובעים 1. פלוני
2. פלוני
3. פלונית
מיוצגים ע"י עוה"ד יואל שוסף

חקיקה שאוזכרה:

[חוק הירושה, תשכ"ה-1965: סע' 54, סק 54 \(ב\), 114](#)

[חוק המתנה, תשכ"ח-1968: סע' 5, סק 5 \(ב\), 5 \(ג\)](#)

[חוק ההתיישנות, תשי"ח-1958: סע' 6](#)

[חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו](#)

פסק דין

פרולוג

... ז"ל הלך לעולמו והניח אחריו צוואה ובה ביקש להנחיל מלוא עזבונו לארבעת ילדיו בחלקים שווים.

עיקר עיזבונו הוא משק במושב

בחלוף שלוש שנים ממועד עריכת הצוואה חתם הוא בפני עו"ד על כתב וויתור ולפיו מבקש הוא להעביר מלוא זכויותיו במשק לאחד מילדיו ללא תמורה.

מקץ שנה חתם הבן אשר אמור היה לקבל הזכויות במשק על ייפוי כוח לביטול העסקה, ועשרה חודשים מאוחר יותר חתם שוב על ייפוי כוח דומה, אלא שהפעם היה זה ייפוי כוח בלתי חוזר.

הזכויות במשק לא הועברו משם האב לבנו, וכעבור שנים אחדות, הלך האב לעולמו.

ילדי המנוח פנו לרשם לענייני ירושה, ובהעדר התנגדות ניתן צו לקיום צוואת המנוח.

דא עקא, שפרצה מחלוקת ביניהם בעניין הזכויות במשק, עת מעברו האחד של המתרס בן אחד ואילו מעברו האחר שלושת אחיו.

מהו, אם כן, גורל הזכויות במשק עם פטירת האב – זוהי השאלה בלב פסק דין זה שלפנינו.

הרקע העובדתי

1. התובע והנתבעים הם אחים, ילדיהם המשותפים של המנוחים גב' ... ז"ל (להלן: "המנוחה") ומר ... ז"ל (להלן: "המנוח").
2. בלב המחלוקת משק ... במושב (להלן: "המשק"), אשר נכון למועד כתיבתן של שורות אלו רשומות הזכויות בו עדיין ע"ש המנוחים.
3. בשנת 1994 העבירו המנוחים לנתבע 2 את הזכויות במשק במתנה, אולם לימים חזרו בהם, והגישו תביעה לביטול הסכם המתנה ותביעתם התקבלה, כך שביום 15.05.1997 נקבע ע"י בית המשפט (כב' סגן הנשיא, כתוארו אז, השופט פ. אסולין), כי הזכויות במשק שייכות למנוחים.
4. ביום 09.04.2003 הלכה המנוחה לבית עולמה. אין חולק, כי עם פטירתה ועפ"י הוראות הסכם המשבצת החל על משבצת הקרקע של מושב ... , עברו מלוא זכויותיה במשק למנוח.
5. ביום 15.06.2004 חתם המנוח על צוואה בפני נוטריון (להלן: "הצוואה") לפיה מלוא רכוש, לרבות זכויותיו במשק, יחולק שווה בשווה בין ארבעת ילדיו, הם הצדדים שלפניי. המנוח הלך לבית עולמו ביום 27.11.2012 וביום 24.11.2014 ניתן ע"י הרשם לענייני ירושה, בהעדר כל התנגדות, צו לקיום צוואתו. יוער, כי בסעיף 3 לצוואה נפלה טעות סופר, אשר משום מה לא תוקנה, אך לית מאן דפליג, למנוחים היו ארבעה ילדים, להם ביקש אביהם, המנוח, להנחיל רכושו בחלקים שווים.
6. ביום 05.03.2007 נחתם ע"י המנוח, בפני עו"ד מ., מסמך הנושא הכותרת "כתב ויתור", לפיו הוא מוותר על זכויותיו במשק לטובת התובע.
7. בהמשך לזאת נתנה האגודה השיתופית של מושב ... (להלן: "האגודה") ביום 19.04.2007 הסכמתה העקרונית להעברת הזכויות במשק לתובע ולקבלו כחבר בה.
8. ביום 02.03.2008 נחתם ע"י התובע ייפוי כוח לביטול העסקה בעניין העברת הזכויות במשק לידי.
9. בחלוף פחות משנה, ביום 06.01.2009, חתם התובע בשנית ובאותו עניין על ייפוי כוח, אלא שהפעם מדובר היה בייפוי כוח בלתי חוזר (ראו נספחים ח1 ו- ח2 לתצהיר הנתבעים).

10. לטענת הנתבעים ועוה"ד מ., נשלח ע"י האחרון ביום 17.03.2008 מכתב לאגודה בעניין ביטול העברת הזכויות במשק, על כלל המסמכים מכוחם התבקשה העברתן (ראו נספח ט' לתצהיר הנתבעים).

עם זאת, מכתב ההגנה שהוגש מטעם האגודה עולה, כי המכתב האמור נתקבל במשרדיה רק כשנתיים ומחצה לאחר מכן, ביום 21.11.2010 (ראו סעיף 6 לכתב ההגנה), ובמענה לו הודע לעו"ד מ., כי העברת הזכויות במשק כבר אושרה ע"י האגודה, וכי יש להמציא תצהירי ביטול כנדרש. עוד צוין בכתב ההגנה, כי תצהירי ביטול כאמור לא הוגשו לאגודה.

11. ביום 27.11.2012 הלך, כאמור, המנוח לבית עולמו.

12. ביום 28.10.2015 הגישו הנתבעים שבכותרת (אשר ייקראו לעיל ולהלן לשם הנוחות ופישוט הדברים: "הנתבעים") תביעה לפירוק שיתוף מכוח [סעיף 114 לחוק הירושה](#), תשכ"ה-1965 ([תמ"ש 59100-10-15](#)).

13. ביום 24.01.2016 הגיש התובע שבכותרת (אשר ייקרא לעיל ולהלן לשם הנוחות ופישוט הדברים: "התובע") תביעה לסעד הצהרתי לפיו הזכויות במשק שייכות לו בלבד ([תמ"ש 45295-01-16](#)).

14. מעצם טיבם ובשים לב לטענות הצדדים ולאופי המחלוקת ביניהם נקבע, כי הדיון בהליכים שבכותרת יאוחד. כן התבקשה עמדת המוסדות המיישבים.

15. ביום 06.02.2017 הגישו הנתבעים בקשה לצירוף המסמכים שנתקבלו בידם מעו"ד מ. ובנוסף עתרו לסילוק התובענה לסעד הצהרתי על הסף, שעה שלדידם מהמסמכים עולה כי המנוח חזר בו מהעברת הזכויות במשק לתובע בידיעתו ובהסכמתו. הבקשה לסילוק על הסף נדחתה במסגרת ישיבת קדם המשפט מיום 27.04.2017.

משלא עלה בידי הצדדים להגיע להסכמות וניסיונות בית המשפט להביאם לידי פשרה עלו בתוהו, נקבעו ההליכים לשמיעת ראיות.

16. שתי ישיבות הוקדשו לשמיעת הראיות, ובסופן ניתן צו להגשת סיכומים בכתב. הצדדים פעלו בהתאם.

טענות הצדדים

תמצית טענות התובע:

17. בשנת 2007 ולאחר שנערכה ונחתמה צוואתו, ביטא המנוח רצונו האמיתי בעצם החתימה שלו בפני עו"ד מ. על המסמכים הנדרשים להעברת הזכויות במשק אליו. בהתאם, הוא

התקבל כחבר באגודה. לדידו, המנוח אף פנה לאגודה במכתב שכותרתו "העברת הזכויות במשק". יוער, כי התובע צירף לכתב התביעה שלו מסמך מודפס המופנה לסוכנות היהודית ונושא הכותרת "העברת זכויות במשק" במסגרתו התבקשה העברת הזכויות במשק לידי. מסמך זה חתום בשמו של המנוח, אך אינו נושא כל תאריך שהוא, ומכאן שכלל לא ברור האם ומתי הומצא לסוכנות היהודית.

18. חרף האמור, עו"ד מ. שהיה אמון על השלמתו של הליך העברת הזכויות במשק ורישומן על שמו, לא עשה כן עקב קנוניה בינו ובין הנתבעים לביטול עסקת המתנה. לטענת התובע, משהתחוויר לו, כי עו"ד מ. לא פעל כמתחייב ממנו, הוא דרש ממנו השבת שכר הטרחה ששולם לו ואף הגיש כנגדו תלונה בלשכת עורכי הדין. לדבריו, בהיותו אדם מן היישוב ושעה שמסמכי ההעברה היו בידי עו"ד מ., לא היה בידו להשלים בעצמו את הליך העברת הזכויות.

משכך, לשיטתו, היות שהקניית המתנה לא הושלמה ברישום, מדובר בהתחייבות ליתן מתנה.

19. בניגוד לנטען ע"י הנתבעים, המנוח לא חזר בו מהענקת המתנה, לא מסר לו הודעת ביטול ולא חתם על שום מסמך שהוא לביטול המתנה. גם הנתבעים לא טענו בעדותם, כי נמסר להם מפי המנוח שהוא ביקש לבטל העברת הזכויות במשק לידי. המנוח גם לא היה ראוי לחזור בו מהתחייבותו, שעה שבמועד החתימה על מסמכי העברת הזכויות במשק במתנה חתם גם על כתב ויתור, ועל כן ומכוחן של הוראות [חוק המתנה](#), הוא מנוע מלחזור בו מהתחייבותו. עוד טוען התובע, כי בחייו היה המנוח אדם דעתן והבין היטב את מהות פעולותיו והאופן בו בחר לבצען, ולראיה - כאשר ביקש לבטל העברת הזכויות במשק לנתבע 2, עשה כן. זאת, להבדיל מהעברת הזכויות במשק לידי, עת בחר להימנע מנקיטה בפעולות דומות, היות שלא רצה לבטלה. לשיטתו, זכות החזרה מהענקת מתנה היא אישית, והיא נתונה למעניק המתנה בלבד ולא ליורשיו.

20. בנסיבות המקרה דנא אין לקיים הוראות הצוואה בנוגע למשק בהינתן, כי הן עומדות בסתירה להוראה מפורשת בהסכם המשבצת. יתר על כן, אף אם יקבע, כי יש לפעול בהתאם לקבוע בהסכם המשבצת, הרי שהתובע הוא היחיד אשר יכול ומסוגל לקיים המשק, שעה שהנתבעים הצהירו על כוונתם למכור הזכויות במשק לצד שלישי ולחלק ביניהם כספי התמורה.

21. רצון המנוח להעניק לו הזכויות במשק במתנה משתקף בבירור מפרוטוקול האגודה ומעדותם של מר ומר ... בפני בית המשפט.

טענות הנתבעים בתמצית:

22. בראשית הדרך טענו הנתבעים, כי חתימת המנוח על מסמכי העברת הזכויות במשק לתובע מזויפת, אולם בהמשך זנחו טענתם ואף חזרו בהם מן הבקשה למינוי מומחה להשוואת כתבי יד.

23. דין התובענה להידחות מחמת התיישנות, ולמצער מחמת השיהוי בהגשתה. התובענה הוגשה בחלוף למעלה משמונה שנים ומחצה ממועד החתימה על מסמכי העברת הזכויות. לחילופין, בהגשת התביעה על ידו נקט התובע שיהוי ניכר, אשר בעטיו שונה מצבם לרעה ונגרם להם נזק ראייתי.

24. חתימת המנוח על כתב הוויתור לא נעשתה לשם העברת הזכויות במשק אלא כשלב ראשון בהליך אשר עניינו קבלת ההסכמה מפי האגודה, כעולה אף מעדותו של עו"ד מ. מעבר לכתב הוויתור לא נחתמו ע"י המנוח תצהירי העברה במתנה, ייפויי כוח בלתי חוזרים להעברת הזכויות במשק או הסכם מתנה, ואין בכתב הוויתור להעיד על התחייבות ליתן מתנה. ממילא נעדר היה המנוח גמירות הדעת להעניק המתנה. ההיפך הוא הנכון: מעדותו של עו"ד מ. עולה, כי המנוח ביקש ממנו לכתחילה שהזכויות במשק תחולקנה בחלקים שווים בין ילדיו.

25. אף אם יינתן ע"י בית המשפט משקל ראייתי כלשהו לכתב הוויתור, הרי שלכל היותר מדובר בהתחייבות ליתן מתנה ולא במתנה שהקנייתה הושלמה. בנסיבות העניין חזר בו מעניק המתנה מרצונו להקנותה, ולא ויתר על זכות זו כנטען ע"י התובע. זאת ועוד, התובע לא שינה מצבו לרעה, ועל כן רשאי היה המנוח לחזור בו מהתחייבותו. בניגוד לנטען ע"י התובע, לא נדרשת מסירת מסמך לביטול המתנה, והלכה למעשה בוטלה העברת הזכויות במשק ע"י התובע עצמו, אשר חתם על ייפוי כוח לביטולה.

26. לפיכך עותרים הנתבעים לדחיית התובענה לסעד הצהרתי ולקיום צוואת המנוח.

עמדת רמ"י:

27. הרשות מבהירה בכתב ההגנה מטעמה, כי אינה נוקטת עמדה בסכסוך המשפחתי וכי תקיים כל הכרעה של בית המשפט בכפוף לעמידה בהוראות הסכם המשבצת, בהחלטות המועצה ובנהלי הרשות.

28. רמ"י מפנה להוראות נוהל 21.26 שעניינו העברת זכויות בנחלה, ואשר על פיו לצורך העברת זכויות במשק חקלאי יש להמציא לידיה המסמכים הבאים: טופס בקשה להעברת זכויות חתומה ע"י הצדדים והאגודה, תצהירי העברה ללא תמורה של הנותן ושל המקבל, הסכמת הסוכנות להעברת הזכויות, הסכמת המועצה האזורית (אישור מוניציפאלי) ואישורי מיסים. כן מבהירה הרשות, כי ניתן לבצע העברה של הזכויות ללא תמורה גם לאחר פטירתו של המעביר ובלבד שניתן על ידו בחייו ייפוי כוח בלתי חוזר להעברתו.

29. לטענת רמ"י, בעניין המשק נושא דיונו, אין בתיק המנוהל על ידה כל אסמכתא לכך שהמנוח התכוון להעביר הזכויות בו לתובע במתנה, וממילא אין בנמצא ייפוי כוח בלתי חוזר כנדרש בהעברה מעין זו, כאמור.

עמדת האגודה:

30. האגודה הבהירה בכתב ההגנה שהוגש מטעמה, כי אינה נוקטת עמדה בסכסוך בין הצדדים, ומותירה ההכרעה לשיקול דעת בית המשפט.

31. מהאמור בכתב ההגנה עולה, כי התובע התקבל כחבר באגודה במסגרת ישיבת ההנהלה מיום 19.04.2007 נוכח בקשה להעברת הזכויות במשק שהוגשה לה כשהיא ערוכה בתצהיר ויתור, אשר נחתם ע"י המנוח. ביום 21.11.2010 התקבל במשרדי האגודה מכתב הנושא תאריך 17.03.2008 ועניינו ביטול העברת הזכויות והשבת המצב לקדמותו. האגודה השיבה, כי מבחינתה העברת הזכויות במשק אושרה, ומשכך, לצורך ביטולה יש להמציא תצהירי ביטול. משלא הומצאו תצהירים כנדרש, הרי שמבחינתה התובע עודנו חבר בה ומסמכי העברת הזכויות במשק על שמו תקפים. האגודה מבהירה, כי קבלת התובע כחבר נעשתה על יסוד מסמכים ותצהירים הנחזים להיות מקוריים וחתומים כדון, ועל כן רישום הזכויות במשק בספרי רמ"י אינו יכול לאיין כוחם של המסמכים והתצהירים שנמסרו לה. עם זאת, כאמור, היא הותירה ההכרעה בעניין גורל הזכויות במשק לשיקול דעת בית המשפט.

דיון והכרעה

32. אלו הן, אפוא, השאלות העומדות להכרעה בהליך זה שלפנינו:

- א- האם תביעתו של התובע התיישנה, ולמצער האם הוא נקט שיהוי בהגשתה אשר יש בו להביא לדחייתה;
- ב- האם הזכויות במשק הוענקו לתובע במתנה;
- ג- ככל שיקבע, כי לא הוענקו לתובע הזכויות במשק במתנה, מהו גורלן - האם יש להעבירן בהתאם להוראות שבצוואת המנוח או שמא יש להעבירן ליורש אשר מוכן ומסוגל לקיים המשק.

נדון בהן להלן כסדרן.

התיישנות או שיהוי בהגשת התובענה

33. בהלכת תלמוד תורה דן בית המשפט העליון במוסד ההתיישנות ובתכליתו במובחן מדוקטרינת השיהוי, וכך נקבע שם בנוגע לו: "תכלית מוסד ההתיישנות היא לתחום

גבולות של זמן להגשת תובענות תוך יצירת איזון בין אינטרס הנתבע הפוטנציאלי לבין אינטרס התובע הפוטנציאלי ושמירה על עניינו של הציבור (ע"א 165/83 בוכריס נ' דויר לעולה בע"מ (3), בעמ' 558-559). עניינו של התובע מחייב כי יינתן לו מרווח זמן מספיק להכין את תביעתו ולהגישה, ותינתן לו שהות במקרים מתאימים למצות אפשרות השגת הסדר מוסכם לפתרון המחלוקת מחוץ לכותלי בית המשפט. עניינו של הנתבע מחייב כי משך התקופה שבה יהיה חשוף לסכנת תביעה יהיה מתוחם ומוגבל ואין לצפות כי יידרש לשמור על ראיותיו לזמן בלתי מוגבל..."

(רע"א 6805/99 תלמוד תורה הכללי והישיבה הגדולה עץ החיים בירושלים נ' הועדה המקומית לתכנון ובנייה בירושלים, פורסם במאגרים האלקטרוניים; להלן: "הלכת תלמוד תורה").

34. צא ולמד, כי גדרותיה של ההתיישנות בהליכים אזרחיים מוצקות וניטעו על ידי המחוקק, והגיון בצדן. גדרות אלו משקפות, כאמור, את האיזון בין האינטרסים של התובע ובין אלה של הנתבע ושל הציבור בכלל. זאת, לעומת סוגיית השיהוי בהליכים אזרחיים אשר הוותותה בפסיקה, וגבולותיה גמישים ורחבים ומותירים מרחב גדול של שיקול דעת בידי בית המשפט.

35. משעה שקבלתן של שתי הטענות (התיישנות ושיהוי) מובילה לתוצאה דומה והיא דחיית התובענה ללא דיון במחלוקת גופה, חרף ההבדלים המהותיים ביניהן, כמתואר לעיל בקליפת אגוז, ברי, כי על בית המשפט לנקוט משנה זהירות בהפעילו שיקול הדעת הנתון לו טרם קבלתה של טענת השיהוי.

36. באשר לדוקטרינת השיהוי נקבע בהלכת תלמוד תורה לאמור: "השתהות בהגשת תביעה אינה, כשלעצמה, שיהוי כמובנו במשפט. שיהוי בתוך תקופת ההתיישנות נוצר מקום שיש בהשתהות בפנייה לבית-המשפט משום שימוש לא נאות בזכות התביעה הנתונה לתובע ופגיעה בציפייה הלגיטימית של הנתבע שלא להיתבע – שימוש המגיע כדי ניצול לרעה של ההליך השיפוטי (רע"א 4928/92 עזרא נ' המועצה המקומית תל-מונד [11]; D.W. Oughton, J.P. Lowry, R.M. Merkin *Limitation of Actions* [60], at p. 23). לצורך טענת שיהוי נדרש להוכיח כי בנסיבות המקרה זנח התובע את זכות התביעה העומדת לו, או שבמשך הזמן שינה הנתבע את מצבו לרעה. היו שהוסיפו תנאי חלופי שלישי שעניינו שיהוי שנגרם עקב חוסר תום-לבו של התובע (ע"א 403/63 תמיר נ' שמאלי [12], בעמ' 53; ע"א 410/87 עיזבון המנוחה רבקה ליברמן ז"ל ע"י יורשיה נ' יונגר (להלן – פרשת ליברמן [13]), בעמ' 755-756). הנטל להוכיח את התנאים הנדרשים לקיום שיהוי מוטל על הטוען לכך, קרי הנתבע (ע"א 206/75 סלון 100 בע"מ נ' פנטריסה בע"מ [14]; פרשת ליברמן [13], בעמ' 756; ע"א 167/51 ברסקי נ' סגל [15]; ע"א 118/75 עיזבון מחמד שריידי נ' מנסור [16], בעמ' 664; ע"א 554/84 החברה לשכון עממי

בע"מ נ' מימון [17], בעמ' 810; ע"א 109/87 חוות מקורה בע"מ נ' חסן [18]; ע"א 5634/90 פינטו נ' האפוטרופוס לנכסי נפקדים [19]."

37. הנה כי כן, על הטוען לשיהוי להוכיח אחד משלושת התנאים החלופיים הבאים: זניחת זכות התביעה, שינוי מצב הנתבע לרעה עקב חלוף הזמן וחוסר תום לב מצדו של התובע.

38. כאמור, לטענת הנתבעים התובענה התיישנה, ולמצער הוגשה בשיהוי ניכר אשר גרם לשינוי מצבם לרעה ולנזק ראייתי של ממש.

39. מנגד, הגיב התובע הגיב לטענות אלו בביטול, וטען כי אינן רלוונטיות ומופרכות. לדידו, הוא קיבל הזכויות במשק במתנה כבר בשנת 2007 ולא ראה כל צורך בהגשת תביעה לסעד הצהרתי, ותביעתו הוגשה רק לאחר שהנתבעים פנו לבית המשפט והגישו התביעה לפירוק השיתוף במשק.

40. בנסיבות המקרה שלפניי מצאתי, כפי שיפורט בהמשך, כי לא ניתן לקבוע שהתובענה התיישנה בהעדר התשתית הראייתית הנדרשת לצורך ההכרעה בשאלת המועד בו נתגלתה עילת התביעה. עם זאת, שוכנעתי, כי התובע נקט שיהוי בהגשת התביעה, המצדיק, ולא הוא בלבד כפי שיפורט להלן, דחייתה. כל זאת מן הטעמים שיובאו להלן.

41. אין חולק, כי ביום 05.03.2007 נחתם ע"י המנוח בפני עו"ד מ. מסמך שהוכתר כ"כתב ויתור" באמצעותו ביקש להעביר זכויותיו במשק לתובע. הצהרת התובע אומתה כדין ע"י עו"ד מ. עפ"י כתב ההגנה שהוגש מטעם האגודה, כחודש ומחצה לאחר מכן, בישיבת ההנהלה שלה, שהתקיימה ביום 19.04.2007 ובהסתמך על האמור בכתב הוויתור, התקבל התובע כחבר באגודה.

42. אין חולק גם, כי כתב הוויתור לא הומצא לרמ"י כלל, וכי הומצא לסוכנות היהודית רק ביום 10.11.2014 (בחלוף למעלה משבע שנים ומחצה מיום שנחתם) ע"י עו"ד ש. אליו פנה התובע לצורך בירור סטטוס ההליך של העברת הזכויות.

43. התובענה לסעד הצהרתי לפיו הסכם העברת הזכויות במשק לתובע תקף, הוגשה רק ביום 24.01.2016, דהיינו קרוב לתשע שנים לאחר החתימה על כתב הוויתור. כידוע, מניינה של תקופת ההתיישנות מתחיל במועד הולדתה של עילת התביעה (סעיף 6 לחוק ההתיישנות, תשי"ח-1958). כאמור, התובע התקבל כחבר באגודה בשנת 2007, ועל כן הטענה לפיה לא הייתה לו סיבה לפקפק בתוקפה של העברת הזכויות במשק לידי, אינה נעדרת ממש.

44. ברם, אין התובע יכול להשליך יהבו על טענה זו מאז נודע לו, כי יכול שהענקת המתנה אינה תקפה עוד. מהחומר המונח לפניי עולה בבירור, כי התובע ידע גם ידע כי תוקף העסקה לכל הפחות מוטל בספק, שעה שהוא עצמו חתם לא פעם אחת כי אם פעמיים על ייפוי כוח לביטול העסקה (לראשונה ביום 02.03.2008 ובשנית על ייפוי כוח בלתי חוזר ביום 06.01.2009). התובע אף פנה לעו"ד מ. ביום 24.06.2009 (ראו נספח ט"ז לתצהיר הנתבעים) בבקשה להחזר שכר הטרחה ששולם לו עבור הטיפול בהעברת הזכויות, בנוך שהוא מציין במו פיו, כי הטעם לפנייתו נעוץ באי הוצאת ההליך אל הפועל. זאת ועוד, בתלונה שהגיש כנגד עו"ד מ. ללשכת עורכי הדין מציין התובע, כי אביו חזר בו מרצונו להעביר לו את הזכויות במשק במתנה ואף שב במכתב ההבהרה שנשלח על ידו ללשכת עורכי הדין על דבריו לפיהם העסקה לא יצאה אל הפועל (ראו נספחים י"ז ו-י"ח לתצהיר הנתבעים).

45. אף אם לצורך הדיון בלבד בסוגיית השיהוי אקבל את טענות התובע לפיהן הוא הוחתם במרמה על ייפוי הכוח הראשון משנת 2008 לביטול עסקת המתנה וכלל לא הבין תוכנו של המסמך עליו חתם, ואף אם יונח, לצורך הדיון בלבד, כי גם על ייפוי הכוח השני משנת 2009 הוא הוחתם במרמה, הרי שאין הוא יכול לתלות יהבו על טענות אלו מאז חודש יוני 2009, המועד בו פנה לעו"ד מ. בבקשה להשבת שכר הטרחה ששולם לו על ידו. פשיטא, כי ממועד זה ואילך, לא יכולה להישמע מפיו הטענה, כי לא ידע שהעסקה בוטלה או, למצער, לא יצאה אל הפועל. ויוזכר, כי התובע לא הסתפק בכך והליך על מעשיו ומחדליו לכאורה של עו"ד מ. בפני לשכת עורכי הדין.

46. חרף האמור, בחר התובע לא לנקוט בכל הליך משפטי שהוא לצורך הגנה על זכויותיו הנטענות במשק.

זהו המקום לציין, כי אף כאשר פנה כבר התובע לבית המשפט בחודש ינואר 2016, היה זה לאחר ובעקבות פניית הנתבעים לבית המשפט בתביעה לפירוק השיתוף במשק אותה הגישו בחודש אוקטובר 2015. הנה כי כן, מהתנהלות התובע עולה, כי ספק אם היה נוקט בכל הליך משפטי שהוא בעניין הזכויות במשק אלמלא הקדימו אותו ועשו כן אחיו, הנתבעים.

זאת ועוד, כאשר עומת התובע בחקירתו הנגדית עם העובדה שישב בחיבוק ידיים ולא נקט בכל פעולה שהיא לצורך רישום הזכויות במשק על שמו השיב, כי בחר לעסוק בעניינים אחרים. ודוק, התובע לא טען, כי לא ידע שיש לו עילת התביעה לכאורה כנגד אחיו, יתר יורשיו של המנוח: "ש. אתה מסכים איתי שלמרות שראית שיש קשיים והנחלה לא עוברת אליך, העדפת לשתוק ולא לפעול להעברת הזכויות. ת. מה שהעסיק אותי יותר באמת הוא הקטע הלוגיסטי ..." (עמ' 20 לפרוטוקול שי' 22 עד עמ' 21 שי' 1). הסברו של התובע אינו משכנע כלל ועיקר ואינו עולה בקנה אחד עם השכל הישר.

47. יוער, כי במהלך השנים הרבות שחלפו ממועד החתימה על מסמכי העברת הזכויות במשק, ולמצער מהמועד בו גילה כי העסקה לא יצאה אל הפועל, נקט התובע פעולה אחת בלבד בעניין, ואף היא בשיהוי ניכר - ביום 10.11.2014, כחמש שנים ומחצה לאחר שהוא עצמו טען בפנייתו לעו"ד מ. ולשכת עורכי הדין, כאמור, כי עסקת המתנה לא יצאה אל הפועל, פנה הוא לעו"ד ש. על מנת שיברר עבורו הסטטוס של הליך העברת הזכויות במשק, ורק אז, כאמור, נמסר "כתב הוויתור" לראשונה לרמ"י.

גם אז ומשהבירור שנערך עבורו העלה, כי הזכויות במשק לא הועברו על שמו, לא עשה התובע דבר, תוך שהוא מתרץ זאת בכך שמסמכי ההעברה מצויים היו בידי עו"ד מ.

יוער, כי למרות טענותיו, נמנע התובע מנקיטת הליכים משפטיים לצורך קבלת המסמכים מידיו של עו"ד מ., וכאמור, אף כאשר פנה ללשכת עורכי הדין, לא עתר לקבלת המסמכים אלא להשבה של שכר הטרחה.

גם פניית התובע לעו"ד ש. בשלהי שנת 2014, כאמור, נעשתה בעקבות צעדים שנקטו הנתבעים לקבלת צו לקיום צוואתו של המנוח (שניתן ביום 27.11.2014).

עוד יוער, כי אמנם בשנת 2011 הייתה פנייה לסוכנות היהודית לצורך בירור סטטוס העברת הזכויות במשק, אולם, לטענת התובע עצמו, היא נעשתה ע"י המנוח ולא על ידו.

48. במסגרת חקירתו הנגדית לא עלה בידי התובע לספק הסבר לשאלה כיצד, אם המנוח אכן ביקש להעניק לו הזכויות במשק, ואם אכן העסקה לא יצאה אל הפועל רק מחמת התנהלותו של עו"ד מ., הוא לא פנה לעו"ד אחר ושכר שירותיו לצורך השלמת העסקה: **"ש. נלך צעד קדימה. ראית שאין לך תקשורת עם עו"ד מ., למה לא לקחת את האבא לעו"ד אחר למלא טפסים, עניין של חצי שעה ולעשות העברת זכויות. ת. מה שהייתי עושה, הקטע הלוגיסטי יותר עניין אותי, קניות לקחת את אבא שלי ולבוא. הקטע של עברת הזכויות לא טרחתי. אני עצמאי ובשבילי הדבר הזה הוא כמו דבר שולי"** (עמ' 17 לפרוטוקול ש' 22 עד עמ' 18 ש' 3). הסברו של התובע אינו משכנע, ואף זאת בלשון המעטה, מה עוד, שכאמור, אף כאשר לאחר שנים רבות, ולאחר פטירת האב, עת לא נדרש לכל עיסוק "לוגיסטי" שהוא בעניין הטיפול בו, פנה לעו"ד ש., ואף כאשר התברר לו, כי הזכויות במשק לא הועברו אליו, לא מצא הוא לנכון לפנות לבית המשפט ולא פעל להגנה על זכויותיו הנטענות.

49. על אחת כמה וכמה יש לזקוף לחובת התובע ההשתהות שלו בהגשת התביעה, שעה שמעדותו עולה, כי לאורך השנים הוא נקט והיה מעורב בהליכים משפטיים שונים שנסובו סביב עניינים שונים (עמ' 14 לפרוטוקול ש' 12-5), ומכאן שעולם המשפט וניהול הליכים משפטיים אינם זרים לו כלל ועיקר.

50. זאת ועוד, וכפי שיפורט בהמשך בהרחבה, התובע נהג כמי שוויתר על המתנה וזנח הזכות לתבוע מכוחה, ולא כמצופה ממי שטוען לבעלות במלוא הזכויות במשק, ובתוך כך לא התגורר במשק; לא טיפל בגביית דמי השכירות מהשכרת הבית המצוי בשטחו; הסכים לחלוקת הרווחים אשר נצמחו מהמשק בין כל יורשי המנוח; לא נרשם בספרי האגודה כחבר בה, וממילא לא השתתף באסיפות חבריה ולא רשאי היה להצביע בהן.

51. בנסיבות המקרה דנא ובשים לב למהות ההליך בו נקט התובע, מקבלת אני טענת הנתבעים, כי השיהוי בו הוגשה התובענה הסב להם נזק ראיתי ממשי, שעה שתביעתו נשענת, כאמור, על כתב ויתור אשר לטענתו נחתם בידי המנוח. נהיר, אפוא, כי משעה שהמנוח איננו בין החיים, ובפרט עת תכנון של המסמך הנחזה ככתב וויתור אינו עולה בקנה אחד עם האמור בצוואת המנוח, וזמן קצר לאחר החתימה עליו חתם התובע עצמו על יפויי כוח לביטול עסקת המתנה, ישנו קושי אובייקטיבי של ממש בבחינת האותנטיות של המסמך, כוונת המנוח וגמירות הדעת שלו במועד בו נערך ונחתם. יוער, כי התובע אישר במסגרת חקירתו הנגדית, שניסיון הנתבעים לטרפד העברת הזכויות במשק על שמו, כטענתו, התגלה לו טרם פטירת האב (עמ' 26 לפרוטוקול ש' 6-7). למרות זאת, הוא לא נקט בכל הליך שהוא לצורך הגנה על זכויותיו הנטענות בימי חייו של האב, ואף זמן רב לאחר פטירתו, וכאמור, גם כאשר עשה כן, היה זה בעקבות ולאחר שהנתבעים הגישו התביעה לפירוק השיתוף במשק.

52. כאמור, לצורך ביסוס והוכחה של טענת השיהוי יש לעמוד באחד מן התנאים הבאים: האחד, כי התובע זנח זכות התביעה שלו; השני, כי הנתבעים שינו מצבם לרעה; ויש הטוענים כי קיים תנאי שלישי שענייני חוסר תום לב מצד התובע בהגשת התביעה.

התנהלות התובע וזניחת זכות התביעה שלו כמתואר לעיל משתקפת גם מעדותו של מר, ששימש כיו"ר וועד האגודה וזומן לעדות עפ"י בקשת הנתבעים. מר ... נשאל, בין השאר, האם בירר עם התובע מדוע לא עשה דבר לצורך העברת הזכויות במשק על שמו מאז אושרה חברותו ע"י האגודה והשיב: "ש. לא שאלת אותו למה אתה לא עושה. ת. אני שאלתי אותו, אנו בני אותו מושב. נפגשנו היינו יושבים מדי פעם ביחד. הוא אמר שהוא לעת עתה מקפיא את זה. לא פיתחתי, כי זה אישי. לא פיתחתי את הנושא" (ההדגשות אינן במקור- פ.ג.כ; עמ' 80 לפרוטוקול ש' 14-5). ודוק, חברות התובע באגודה אמנם אושרה עקרונית, אך משעה שהליך העברת הזכויות לא הושלם מעולם, התובע לא התקבל כחבר באגודה. התנהלות התובע מלמדת, אפוא, כאלף עדים, שכלל לא אצה לו הדרך, וכי ככל שהאמין כי מלוא הזכויות במשק הוענקו לו במתנה, הרי שהוא ישן על זכויותיו, ותביעת אחיו, היא ורק היא העירה אותו משנתו.

53. עוד מצאתי, כי מעבר לזניחת זכות התביעה שלו, התנהלות התובע, כפי שתוארה לעיל, נגועה בחוסר תום לב ובניצול לרעה של הליכי המשפט באופן המצדיק דחייתה מחמת שיהוי.

54. מבלי לפגוע באמור, ואף לגופו של עניין, מצאתי, כי דין התביעה לסעד הצהרתי אותה הגיש התובע להידחות, כפי שיפורט להלן.

תקפה של עסקת המתנה

55. מושב ... מאוגד כאגודה שיתופית (להלן: "האגודה"), המעניקה לחבריה זכות שימוש בקרקע המכונה נחלה או משק, ומעמד החבר בנחלה/במשק הוא של בר רשות. זכויות בר הרשות יונקות חיותן מהסכם המשבצת, אשר בענייניו של מושב ... הפך משנת 2007 דו צדדי, על פיו ומכוחו מקבלת האגודה לשימושה את משבצת הקרקע של המושב מבעליה, רשות מקרקעי ישראל, והיא מעניקה לחבריה את זכות השימוש בה כשהיא מחולקת לנחלות.

56. בית המשפט העליון התייחס לאופייה של זכות בר הרשות: "ההלכה הפסוקה הגדירה **זכות זו כזכות אישית שאינה קניינית, אשר אופייה וגדריה נקבעים בהתאם להסכמת הצדדים בהסכם הרישיון...אף שרשות השימוש היא זכות אישית, היא עבירה בכפוף לתנאי ההסכמה בין מעניק הזכות למקבל זכות השימוש. יוצא מכך, כי בר-רשות רשאי לעשות דיספוזיציה בזכותו – הכל בכפוף להסכמת הצדדים בעת יצירת הרישיון...".**
(ראו: ע"א 1662/99 חיים נ' חיים, פ"ד נו(6)295; וראו גם: ע"א 103/89 אזולאי נ' אזולאי, פ"ד מה(1)477, 481).

57. הנה כי כן, וחרף אופייה של הזכות, אשר אינה זכות קניינית, ומוגדרת, כאמור, כזכות אישית, היא ניתנת עקרונית להעברה, הכל בהתאם להוראות הסכם המשבצת מכוחו נוצרה ובמסגרתו עוגנו זכויות וחובות הצדדים לו.

58. ודוק, העברתה של זכות זו ע"י חבר האגודה לאחר בחייו כפופה להסכמת בעלת הקרקע, רשות מקרקעי ישראל ויתר ההוראות שבהסכם המשבצת.

59. עפ"י הנוהג הקיים מתחדשים הסכמי המשבצת מעת לעת. בענייניו, ההסכם האחרון בנוגע למשבצת הקרקע של מושב ... הוא, כאמור, הסכם דו צדדי אשר נחתם ביום 24.06.2007 בין רשות מקרקעי ישראל והאגודה השיתופית ..., כאשר לית מאן דפליג, כי על אף שטרם חודש מאז הסתיימה התקופה הנקובה בו, הוראותיו עודן חלות ומחייבות את הצדדים לו ואת חברי האגודה, בהם יש לראות כבני רשות של בת הרשות, הלא היא האגודה.

60. על מנת לדון בטענות התובע לפיהן הזכויות במשק הוענקו לו במתנה ע"י המנוח עוד בחייו, יש לפנות למקור הראשון במדרג הנורמטיבי בכגון דא - הסכם המשבצת.

61. משעה שעסקינן בהענקת הזכות בחייו של חבר האגודה, עלינו להפנות מבטנו אל עבר סעיף 19(ב) להסכם המשבצת: **"אסור לחבר האגודה להעביר ו/או למסור לאחר את זכויות השימוש שלו במשקו לרבות בית המגורים, אלא אם קיבל לכך הסכמת המשכיר בכתב ומראש, ובתנאי נוסף שהמציא גם הסכמת האגודה לכך. העברה ו/או מסירת זכויות השימוש כאמור דינה כדין העברת זכות חכירה לעניין חובת תשלום דמי הסכמה"** (ההדגשות אינן במקור - פ.ג.כ).

62. לפיכך ועפ"י הוראות ההסכם המשבצת הרלוונטי לענייננו, חבר האגודה רשאי אמנם להעביר זכויותיו במשק עוד בחייו, ובלבד שנתקבלה מראש ובכתב הסכמה לכך מאת רמ"י ובתנאי נוסף שנתקבלה גם הסכמת האגודה. משמעות הדבר היא, אפוא, כי העברת זכויות במשק חקלאי בדרך הקבועה בסעיף 19(ב) בהסכם הדו צדדי היא, למעשה, העברה על תנאי, המותנית בקבלת הסכמה מראש של רמ"י ושל האגודה.

63. הוראה דומה קיימת בנוהל מס' 21.26 של רמ"י שכותרתו **"העברת זכויות בנחלות"**, והוא צורף לכתב הטענות שלה, ולפיו: **"1.1 חוכר שמבקש להעביר זכויותיו לאחר, חייב לקבל לכך את הסכמת המינהל. הסכמת המינהל תינתן רק לאחר השלמת כל הפעולות שנדרשות על פי הנוהל לרבות תשלום דמי הסכמה"**.

64. אין חולק, כי במקרה דנא, הוגשו מסמכים (חלקיים) לאגודה בלבד, ושם חדלו לנוע גלגלי התהליך. עוד יצוין, כי עפ"י העדויות שנשמעו בפניי, גם ההליך שהתקיים בפני האגודה לא הושלם, ואין חולק, כי שום מסמך שהוא לא הועבר על ידה, כאמור, לרמ"י, ועל כן, ממילא לא ניתן ע"י האחרונה האישור להעברת הזכויות במשק מן המנוח לתובע. נהיר, אפוא, כי ההליך עליו מצביע התובע של העברת הזכויות במשק עוד בחיי המנוח לידי, כאמור, לא בוצע בהתאם להוראות הסכם המשבצת.

בעניין זה יובהר עוד, כי אין בידי לקבל טענות האגודה בעניין זה.

ודוק, חרף טענות התובע והאגודה, משעסקינן בהסכם משבצת זו צדדי, גורם המפתח בכגון דא הוא רמ"י. דהיינו, הגם שטרם מתן האישור מצדה להעברת זכויות במשק עוד בחייו של חבר האגודה מתבקשת הסכמת האגודה לה, בהעדר האישור לכך מעם רמ"י, לא ניתן לומר, הזכויות במשק הועברו. זאת במנותק משאלת רישומן של הזכויות, אשר ממילא מבוצע ע"י רמ"י בלבד ובספריה. מדובר, אפוא, בתנאי הכרחי בלתו אין, ומכאן שבהעדר אישור מראש ובכתב של רמ"י להעברת הזכויות, אין היא תקפה.

65. הלכה פסוקה היא, כי בכל הנוגע להעברת זכויות במשק חקלאי ללא תמורה (הכפופה, מסתמא, אף היא לדיני המתנה), מקום בו לא מתקיימים התנאים הקבועים בהסכם המשבצת ו/או בהוראות הדין, לא רואים בה מתנה שהקנייתה הושלמה, כי אם לכל

היותר התחייבות ליתן מתנה, ומשכך עליה לעמוד בתנאים הקבועים [בסעיף 5 לחוק המתנה](#), תשכ"ח-1968 (להלן: "חוק המתנה").
(ראו והשוו: ע"א 2836/90 אריה בצר נ' נחמה צילביץ ואח', פ"ד מו(5)184).

66. התובע עצמו טוען בסיכומיו, כי אין המדובר במקרה דנא במתנה שהקנייתה הושלמה, אלא בהתחייבות ליתן מתנה (סעיף 10 לסיכומים), ברם לטענת הנתבעים, אין די בכתב הוויתור לצורך העברת הזכויות במשק, ומשכך אינו מגיע אפילו כדי התחייבות ליתן מתנה. לדידם, כתב הוויתור נחתם בידי המנוח לצורך קבלת ההסכמה מפי האגודה ולשם הנעת השלב הראשון בתהליך המבוצע בפניה, ולתכלית זו בלבד, כעולה מעדותו של עו"ד מ. לפיכך, לא נחתמו גם תצהירי המתנה של הנותן והמקבל וייפויי כוח בלתי חוזרים להעברת הזכויות במשק ללא תמורה.

67. יובהר, כי אכן עפ"י המסמכים שהוצגו לפניי, פרט לכתב הוויתור, לא נחתמו ע"י המנוח מסמכים נוספים לצורך העברת הזכויות במשק ללא תמורה כמתחייב בדיון. יתר על כן וכפי שצוין לעיל, לא הונחה לפניי תשתית ראייתית מספקת לצורך קביעת ממצאים באשר לנסיבות בהן ניתן ע"י המנוח כתב הוויתור ובאשר למידת גמירות הדעת שלו אותה שעה להעברת הזכויות במשק לתובע בלא תמורה. כאמור, כשל זה רובץ לפתחו של התובע, ואין צורך לשוב על הדברים שנקבעו לעיל.

68. עם זאת, שעה שכאמור, ממילא אין חולק כי אין המדובר במתנה שהקנייתה הושלמה אלא לכל היותר בהתחייבות ליתן מתנה, מצאתי, לצורך הדיון שלפנינו בלבד, ומבלי לטעת מסמרות בעניין דיותם של המסמכים שהומצאו לאגודה להניח, כי מדובר בהתחייבות ליתן מתנה, וכפי שיפורט להלן, שוכנעתי מן התשתית הראייתית שהונחה לפניי, כי היא בוטלה.

69. בקליפת אגוז יצוין, כי מעדותו של עו"ד מ., שאינו צד לסכסוך, ואשר המנוח חתם בפניו על כתב הוויתור שוכנעתי, כי רצונו האמיתי וכוונתו הברורה היו חלוקה של מלוא רכושו בין ילדיו באופן שווה, וכי החתימה על כתב הוויתור הייתה מבחינתו מעין סנונית ראשונה בהליך אותו ביקש לקדם של גיבוש הסכם פנים משפחתי לפיו יקבל התובע מלוא הזכויות במשק תוך תשלום פיצוי ליתר אחיו, אשר כידוע לא קרם עור וגידים בסופו של יום. ניתן גם ללמוד על רצון זה של המנוח ועל כוונתו מניהול ההליכים המשפטיים הקודמים בעניין המשק, במסגרתם בוטלה העברת הזכויות בו לנתבע 2, מן הצוואה שהניח אחריו, בה ציווה כי מלוא רכושו, לרבות המשק, יחולק שווה בשווה בין ילדיו ומהעובדה שהוא ביקש לעצור ההליך וחתימת התובע על ייפויי הכוח לביטול העסקה.

70. כידוע, ממילא לצורך העברת זכויות במשק ללא תמורה בחייו של בר הרשות בו, אין די בחתימה שלו על כתב וויתור, ונדרשים מסמכים ו/או אישורים רבים נוספים, לרבות חתימת נותן המתנה ומקבלה על תצהירי מתנה המאומתים כדיון, אישור הבקשה ע"י האגודה, והסכמת רשות מקרקעי ישראל (כפי שאף עולה מנוהל 21.26 של רמ"י).

71. כפי שיפורט בהמשך, שוכנעתי, כי בסמוך לאחר החתימה על כתב הוויתור, חזר בו המנוח מתכניתו להעניק לתובע מלוא הזכויות במשק, וביקש לבטל את כתב הוויתור, ולכן לא המשיך עו"ד מ. לטפל בעסקה, ובתוך כך לא פעל להחתמת המנוח והתובע על יתר המסמכים הדרושים, ולא פנה לרמ"י לקבלת הסכמתה להעברה, ו-וודאי לא המציא לידיה דבר וחצי דבר.

72. **האם המנוח חזר בו מן ההתחייבות ליתן לתובע הזכויות במשק במתנה, והאם רשאי היה לעשות כן?**

לאחר עיון בכל אשר מונח לפניי ושמיעת עדותם של הצדדים והעדים שזומנו על ידם שוכנעתי, כי ההתחייבות להעברת הזכויות במשק לתובע בוטלה, וכי ביטולה נעשה בידיעת התובע ובהסכמתו, ומשכך מעבר להיות טענות התובע בעניין תוקפה של ההתחייבות ו/או העסקה משוללות יסוד, הרי שהן נגועות בחוסר תום לב היורד לשורשו של העניין.

73. כאמור, המנוח חתם על כתב הוויתור ביום 05.03.2007. במסגרת ניהול ההליך הונחה לפניי תשתית ראייתית מוצקה ומבוססת לפיה התובע ראה העסקה כמבוטלת ו-וויתר על קבלת מלוא הזכויות במשק במתנה.

74. יובהר, כי בהתבוננות על העסקה משני עבריה – של המעניק ושל המקבל עולה, כי מן הזווית של המעניק, המנוח, ומטבע הדברים שעה, שכידוע, אין הוא עוד בין החיים, הונחה לפניי תשתית ראייתית צרה יחסית בעניין נסיבות החזרה שלו מן הכוונה להעניק לתובע הזכויות במשק במתנה, ולמעשה היא מבוססת על עדותו של עו"ד מ. ברם, מן הזווית של המקבל, התובע, וכפי שהובא לעיל ויפורט להלן, התנהגותו מלמדת כאלף עדים, שהוא וויתר על הזכות לקבל הזכויות במשק במתנה וראה ההתחייבות להעניקן לו כמבוטלת.

הנה כי כן, הן הראיות הישירות והן הראיות הנסיבתיות במקרה דנא כשהן שלובות זו בזו, מטות בהכרח את הכף אל עבר המסקנה, כי ככל שהמנוח התחייב כלפי התובע להעביר לו הזכויות במשק במתנה, התחייבות זו בוטלה.

75. כפי שהובהר לעיל, התובע עצמו חתם על המסמכים שנדרשו לביטול העסקה בשמו, ובמכתבים שיצאו תחת ידו ציין, באופן שאינו משתמע לשתי פנים, כי היא בוטלה ולא יצאה בסופו של יום אל הפועל ועמה גם הליך העברת הזכויות במשק אשר נגדע באבו:

א- ביום 02.03.2008 חתם התובע על ייפוי כוח ובו ייפה כוחו של עו"ד מ. "לבטל העסקה בנחלה" (ראו נספח ח' 1 לתצהיר הנתבעים).

ב- ביום 06.01.2009 חתם התובע על ייפוי כוח בלתי חוזר ובו ייפה כוחו של עו"ד מ. "לבטל עסקת העברת נחלה" (נספח ח'2 לתצהיר הנתבעים).

ג- ביום 24.06.2009 פנה התובע לעו"ד מ. במכתב דרישה להשבת שכר הטרחה ששולם לו לצורך הטיפול בהעברת הזכויות במשק מן המנוח אליו, ובו הוא כותב לאמור: "בהמשך לשיחתנו מפעמים קודמות, התרשמתי שאינך מעוניין לשבת ולסגור את כל נושא החזרת הכספים המגיעים לי בעקבות ביטול כל התהליך אשר אמור הייתה (כך במקור – פ.ג.כ.) לטפל בנושא העברת הזכויות משק ... מושב...." (ראו נספח ט"ז לתצהיר הנתבעים). ההדגשה אינה במקור – פ.ג.כ.

ד- בשנת 2009 הגיש התובע תלונה ללשכת עורכי הדין שכותרתה "חוסר אמינות ע"י עוה"ד" ובה נכתב על ידו לאמור: "הוא עמד בתוקף שאולם לו את כל הסכום לפני תחילת התהליך. סוכם במידה ולא תתבצע העברה יוחזר לי כספי. אכן כך היה, בתחילת התהליך מסיבות לא ברורות אבא שלי שינה את דעתו ולא היה מוכן לבצע את ההעברה" (ראו נספח י"ז לתצהיר הנתבעים). ההדגשה אינה במקור – פ.ג.כ.

ה- במכתב הבהרה נוסף שנשלח ע"י התובע ללשכת עורכי הדין נכתב על ידו לאמור: "ברצוני להבהיר לך שלא קיבלתי מסמכים מאחר והעסקה לא יצאה לפועל" (ראו נספח י"ח לתצהיר הנתבעים); ההדגשה אינה במקור – פ.ג.כ. יצוין, כי בלשכת עורכי הדין הוחלט לגנוז התלונה תוך שנקבע בהחלטה שיצאה תחת ידה, כי מדובר בעסקה אשר בוטלה לבסוף (ראו נספח י"ט לתצהיר הנתבעים).

76. עינינו הרואות, אם כן, כי התובע עצמו במו פיו שב והצהיר הן בפני עו"ד מ., שאת שירותיו שכר לצורך הטיפול בעסקה ובהעברת הזכויות במשק והן בפני לשכת עורכי הדין, כי העסקה בוטלה, וכי אביו, המנוח, חזר בו מן הכוונה לבצעה.

עניין לנו, אפוא, בהודאת בעל דין, וכלל ידוע הוא בדיני ממונות, ש"הודאת בעל דין – כמאה עדים דמי" (תוספתא ב"מ א', ה).

די בהודאה זו של התובע כדי לשמוט הקרקע תחת טענותיו בעניין תוקפה של התחייבות המנוח להעניק לו מלוא הזכויות במשק במתנה.

נהיר, אפוא, כי עמדת התובע וגרסתו באשר הובאה במסגרת ההליכים שבכותרת לפיה התחייבות המנוח להעניק לו הזכויות במשק במתנה תקפה ולפיכך לא בוטלה העסקה, אינן אלא טענות אשר התובע מודע להיותן בלתי נכונות, ואינן אלא ביטוי לחוסר תום לב מובהק ולעשיית שימוש לרעה בהליכי המשפט.

77. טענות התובע לפיהן הוחתם על ייפוי הכוח לביטול העסקה במרמה ובלא שהבין תכנם, דינן להידחות מכל וכל.

ראשית, עסקינן בטענה בעל פה כנגד מסמך בכתב, ומושכלות יסוד הן, כי אין להתיר הבאת ראיות להוכחתה.

הדברים מקבלים משנה תוקף שעה, שכאמור, נמסרו ונחתמו ע"י התובע באותו עניין שני ייפוי כוח שונים (עת המאוחר מביניהם הוא, כאמור, בלתי חוזר) בפער זמנים של למעלה מעשרה חודשים, ושעה שבשלב מאוחר יותר טען התובע, כאמור, כי העסקה בוטלה ובעקבות זאת דרש השבה של שכר הטרחה ששולם על ידו לעו"ד מ.

ואם לא די בכך, הרי שחזקה היא, כי חתימת אדם על מסמך מעידה שהוא הבין תוכנו והסכים לאמור בו ולתוצאות המשפטיות הנובעות מחתימתו.
ראו: ע"א 6799/02 משולם יולזרי נ' בנק המזרחי המאוחד בע"מ, פ"ד נח(2)145.

כן נקבע, כי הנטל המוטל על המבקש לסתור חזקה זו הוא כבד ומשמעותי, וכי הוא נדרש לעשות כן בראיות פוזיטיביות כאפשרות קרובה. ראו: ש"ס, וכן: ע"א 1548/96 בנק איגוד לישראל בע"מ נ' זהבה לופן, פ"ד נד(2)559; ע"א 624/88, מיכל ניחה גולד נ' פנחס מעוז, פ"ד מד(1)497.

התובע לא עמד בנטל זה כלל ועיקר.

78. כפי שצוין לעיל בפרק הדין בשיהוי, התנהגות התובע לאורך השנים מעידה כאלף עדים, כי ידוע היה לו שהמתנה או ההתחייבות להעניקה בוטלה, וכי אין הוא רואה עצמו כבעליהן הבלעדי של הזכויות במשק:

א- על אף שהמונח נפטר כבר בשנת 2012, אין התובע מתגורר במשק (עמ' 18 לפרוטוקול ש' 18-21), ומן החומר המונח לפניי עולה, כי הוא לא דרש אף להתגורר בו כמצופה מאדם, הטוען למלוא הזכויות בו.

ב- התובע אישר בעדותו, כי המשק מושכר לצד שלישי, וכי אין הוא עוסק בגביית דמי השכירות המתקבלים מהשכרתו (עמ' 18 לפרוטוקול ש' 22 עד עמ' 19 ש' 2).

ג- התובע אישר בעדותו, כי הכספים בגין המשק באשר נתקבלו מרווחי האגודה, חולקו שווה בשווה בינו ובין אחיו (עמ' 19 לפרוטוקול ש' 21-22).

ד- התובע אישר בעדותו, כי לא השתתף באסיפות של האגודה וכי לא הצביע בבחירות לוועד האגודה (עמ' 18 לפרוטוקול ש' 4-6).

ה- מעדותו של מר...עולה, כי חרף הנטען בכתב ההגנה שהוגש מטעם האגודה, לא התקבל התובע כחבר באגודה, היות שמשך ידו מהמשך ההליך לקבלתו כחבר בה ומהעברת הזכויות במשק על שמו (עמ' 80 ש' 15-19). התובע עצמו הודה במסגרת חקירתו הנגדית, כי אין הוא רשום כחבר באגודה מאחר שהליך העברת הזכויות במשק על שמו לא הושלם (עמ' 18 לפרוטוקול ש' 7-14).

79. להשלמת התמונה ייאמר עוד, כי נותן המתנה רשאי לחזור בו מן ההתחייבות לתתה כל עוד לא שינה מקבלה מצבו בהסתמך על ההתחייבות – ראו [סעיף 5 לחוק המתנה](#).

משעה שאין חולק, כי לא זו בלבד שהתובע לא שינה מצבו בהסתמך על ההתחייבות שניתנה לו כטענתו, אלא הוא עצמו הסכים לביטולה, ואף מסר לבא כוחו ייפוי כוח בלתי הדיר לביטולה, והתנהגותו מלמדת, כי וויתר עליה ולא ראה עצמו כבעל הזכויות הבלעדי במשק, המסקנה המתחייבת היא, אפוא, כי ככל שהמנוח התחייב להעניק לו הזכויות במשק במתנה, התחייבות זו בוטלה ועברה מן העולם.

80. בעניין זה ולמעלה מן הצורך, מצאתי להפנות לפסק דינו של בית המשפט העליון המוזכר בסיכומי הנתבעים, ולפיו שנים של חוסר מעש ושתיקה - יש בהם להעיד על ויתור מקבל המתנה על זכותו לקבלה (ע"א 1330/93 [בוהיה בתיה אלבז נ' גבי אלבז](#), פורסם במאגרים האלקטרוניים).

81. לטענת התובע, המנוח לא רשאי היה לחזור בו מן ההתחייבות ליתן המתנה, היות שחתם לכתחילה על כתב ויתור, ושעה שהודעת הביטול טעונה מסמך בכתב.

82. נוכח הממצאים והמסקנות דלעיל, לפיהם העסקה ממילא בוטלה, בין היתר בהתנהגות התובע, אין מקום כלל להידרש לטענות הללו, ודין להידחות. למרות זאת, ולמעלה מן הצורך, שמא יימצא פסק הדין חסר, יובאו להלן הנימוקים לדחייתן.

83. [בסעיף 5 לחוק המתנה](#) אשר עניינו, כאמור, התחייבות ליתן מתנה נקבע לאמור:

”(א) התחייבות לתת מתנה בעתיד טעונה מסמך בכתב.

(ב) כל עוד מקבל המתנה לא שינה את מצבו בהסתמך על ההתחייבות, רשאי הנותן לחזור בו ממנה, זולת אם ויתר בכתב על רשות זו.

(ג) מלבד האמור בסעיף קטן (ב), רשאי נותן המתנה לחזור בו מהתחייבותו אם הייתה החזרה מוצדקת בהתנהגות מחפירה של מקבל המתנה כלפי הנותן או כלפי בן משפחתו או בהרעה ניכרת בחלה במצבו הכלכלי של הנותן”.

84. כעולה בבירור מלשונו של [ס"ק 5\(ב\)](#), נותן המתנה יכול לחזור בו מן ההתחייבות לתתה, זולת אם ויתר בכתב על זכות זו.

85. לדידו של התובע, בעצם החתימה על כתוב הוויתור ויתר המנוח על זכותו לחזור בו מן ההתחייבות להעניק לו הזכויות במשק במתנה. לדידו, הוויתור על הזכות לחזור מהתחייבות ליתן מתנה אינו חייב להיות מפורש וניתן להסיקו מכללא. כן נטען על ידו, כי במסגרת החתימה על מסמכי העברת הזכויות במשק חתם המנוח על ייפוי כח בלתי חוזר, ויש לראות בו ויתור על זכותו לחזור בו מההתחייבות להעניק המתנה.

86. יובהר, כי במסגרת ניהול ההליך לא הוצג בפניי ייפוי הכוח שנחתם ע"י המנוח כנטען ע"י התובע. גם מעדותו של עו"ד מ. לא עולה, כי המנוח חתם על ייפוי כח בלתי חוזר. כל שנחתם ע"י המנוח והוצג במסגרת ההליך הוא, כאמור, כתב הוויתור. אכן מלשון כתב הוויתור עולה, כי המנוח מצהיר במסגרתו שהוא מוותר על זכויותיו במשק ומעבירן לתובע, וכי מוותר על כל טענה בעניין זה. עם זאת, איני סבורה כי יש להרחיק לכת ולקבוע, כי מדובר בייפוי כח בלתי חוזר להעברת הזכויות במשק.

ודוק, בהתחייבות ליתן מתנה גלום ויתור על זכות קניינית. פשיטא, שכל מתנה המוענקת ע"י אדם לרעהו משמעה ניתוק הזיקה בינו ובין מושאה. גם אם במקרה דנא עסקינן בזכות שימוש, וברובד הצר של דיני הקניין אין היא עולה כדי זכות קניינית, במהותה היא זכות קניינית, ואין חולק כי היא בעלת ערך כלכלי, ושוויה הכספי אינו מבוטל. ראו בעניין זה דברי השופט ברק (כתוארו אז) ב-[ע"א 6821/93 בנק המזרחי נ' מגדל, פ"ד מט\(4\) 221](#): "[...למושג 'קניין' משמעויות שונות... במישור החוקתי מונחת ביסוד הזכות ההגנה על הרכוש. קניין הוא כל אינטרס אשר יש לו ערך כלכלי. על כן משתרע הקניין... גם על חיובים וזכויות בעלי ערך רכושי....](#)"

משכך ראויה היא להגנה ככל זכות קניינית אחרת, וחוסה היא בצלו של [חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו](#).

ודוק, לטעמי, פורשת זכות הקניין כנפיה גם על הזכות לחזור מהתחייבות להעניק מתנה, בכפוף, כמובן להוראות [ס"ק 5\(ב\)](#) ו-[5\(ג\) לחוק המתנה](#).

על שום כך ובכל הכבוד, מתן פרשנות רחבה להוראת [ס"ק 5\(ב\) לחוק המתנה](#) וקריאה לתוכו מלים שאינן מופיעות בו, כשם שטוען התובע, עומדת בסתירה להוראות [חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו](#), אשר זכות הקניין מעוגנת בו ונהנית ממעמד של זכות חוקתית על חוקית.

87. כאמור, וכפי שהובהר לעיל, שוכנעתי, כי חתימת המנוח על כתב הוויתור הייתה צעד ראשון בלבד במסע להעברת הזכויות במשק לתובע, עת המנוח סב מיד על עקביו, וביקש לחזור בו מן הוויתור על זכויותיו במשק לטובת התובע, והתובע מצדו כיבד רצון המנוח

(לפחות בהיותו בין החיים), לא מחה ולא התנגד, ואף חתם על ייפוי כוח בלתי חוזר לביטול העברת הזכויות.

88. באשר למסמכים שהיו בידי עו"ד מ. והוגשו לתיק בית המשפט יוער, כי בד בבד עם הגשת התביעה, עתר התובע בבקשה דחופה להורות לעו"ד מ. להעביר לידיו את מסמכי העברת הזכויות אשר נותרו בידי עו"ד מ. הסכים למבוקש, אולם התנה העברת המסמכים בתשלום. הבקשה הועברה לתגובת התובע, אשר לא הוגשה תוך המועד שנקבע לכך. ביום 17.11.2016 עתרו הנתבעים למתן הצו אשר התבקש ע"י התובע, עת לדידם, יש בו לסייע בבירור המחלוקת בין הצדדים, והסכימו לשאת בעלויות הנדרשות. נוכח האמור ושעה שעסקינן במסמכים רלוונטיים וחשובים לבירור ההליכים, נעתרתי לבקשה וניתן הצו המבוקש.

89. הנה כי כן, וחרף הנזק הראייתי אשר נגרם כתוצאה מהשיהוי בו נקט התובע, בחר הוא שוב לשבת בחיבוק ידיים, ולא פעל לקבלת המסמכים אשר נתבקשו על ידו (בדחיפות כהגדרתו), והיו אלה הנתבעים דווקא, אשר פעלו לקבלת המסמכים תוך נשיאה בעלויות הכרוכות בכך. פרט לכך שהתנהלות זו של התובע אינה אלא חוליה נוספת בשרשרת מחדליו, המטילה צל כבד על רצינות טענותיו, הרי שאף אם לדידו חסרים מסמכים כאלה ואחרים אשר נחתמו בפני עו"ד מ., יש לזקוף זאת לחובתו.

90. לפיכך, אין לקבל טענות התובע לפיהן בעצם החתימה על כתב הוויתור מנוע היה המנוח לחזור בו מההתחייבות להעניק לו הזכויות במשק במתנה.

91. עוד טוען התובע, כי על ביטול ההתחייבות להיעשות בדרך של מסירת הודעת ביטול למקבל המתנה.

92. ראשית, וכפי שהובהר לעיל בהרחבה, אין מקום בכגון דא ושעה שעסקינן בפגיעה אפשרית בזכות הקניין, אשר עליונותה איננה מוטלת בספק, לקרוא לתוך החוק את שלא נקבע בו. לפיכך, מכלל ההן יש לשמוע הלאו, דהיינו משעה שהמחוקק לא מצא לקבוע, כי ביטול התחייבות ליתן מתנה טעון מסמך בכתב בעוד שבהוראות אחרות הנסובות סביב התחייבות ליתן מתנה הוא מצא להורות כן, פשיטא, כי אין לקבל את טענות התובע.

93. יתר על כן, בנסיבות המקרה דנא, עת ברור מעל לכל ספק, כי התובע ידע על ביטול העסקה, ולא התנגד לה, ואף מסר ייפוי כוח בלתי חוזר לביטולה, ופעל בהתאם (ובתוך כך, בין השאר, פנה לעו"ד מ. להשבת שכר הטרחה ולא נקט בכל צעד שהוא להעברת הזכויות על שמו משך שנים הרבה), נהיר, כי הוא מנוע ומושתק מלטעון שבהעדר הודעת ביטול בכתב ההתחייבות להעניק לו הזכויות במשק תקפה.

גורל הזכויות במשק לאחר פטירת המנוח – האם ייחרץ עפ"י הוראות הצוואה או שמא עפ"י הוראת סעיף 19(ג) להסכם המשבצת

94. השאלה האם ניתן להנחיל זכויות בר הרשות במשק חקלאי לאחר פטירתו באמצעות צוואה אם לאו, נדונה רבות בפסיקה.
95. בקליפת אגוז ייאמר, כי עפ"י ההלכה הפסוקה, זכות בר הרשות במשק ניתנת להורשה, אלא אם נשללה ו/או הוגבלה בהסכם המשבצת מכוחו נוצרה.
- ראו למשל, אם כי על דרך השלילה: "ברי שזכויות של בר רשות (שאינן מגיעות לכדי זכויות חכירה), אינן ניתנות להורשה אם ההסכם מכוחו ניתנו הזכויות אינו מתיר זאת. אם נותן הרשות מגביל את עבירות הזכות ואוסר על העברתה בירושה, הרי בר הרשות אינו יכול להוריש את זכויותיו" (ע"א 3836/93 ברמלי נ' ברמלי, פ"ד נ(3)868).
- וראו עוד על דרך החיוב: "האם רשאי מי שבידו זכות של בר-רשות לעשות דיספוזיציה בזכותו- היינו, להעבירה לאחר בין בחיים ובין מחמת מיתה. התשובה לכך היא חיובית, שכן גם זכותו של בר-רשות גרידא ניתנת עקרונית להעברה ליורשיו, הכל בכפוף להסכמת הצדדים בעת יצירת הרישיון..." (ע"א 103/89 אזולאי נ' אזולאי, פ"ד מה(1)477).
96. צא ולמד, כי על אף שביסודה זכות השימוש היא זכות אישית, דבר עבירותה והתנאים לעבירותה ניתנים להסכמה בין מקבל השימוש ומעניק השימוש, וכתמיד עלינו לבחון כל מקרה לגופו ועל פי נסיבותיו.
97. לא אחת נשמעת הטענה, כי היות שבהסכמי המשבצת נקבע שמשק חקלאי אינו חלק מעיזבון בר הרשות, אין הזכויות בו ניתנות להורשה ואין הוא רשאי להורות בצוואתו מה יעלה בגורלן עם פטירתו. טענה זו איננה נכונה.
- אמנם טיבן של הזכויות מחריגן מעיזבון בעליהן במובן זה שאין הוא רשאי להורישן ככל העולה על רוחו ובהעדר כל הגבלה. עם זאת וכפי שהובהר לעיל, משעה שהסכם המשבצת ממנו יונקות זכויות אלו חיותן אינו אוסר או מגביל העברתן בירושה, הדבר אפשרי ובלבד, שהדבר ייעשה בהתאם להוראות ההסכם ולמדיניותה של רמ"י.
- הוא הדין גם בעניין הנחלתן באמצעות צוואה.
- ככל שהוראות הצוואה עולות בקנה אחד עם הוראותיו של הסכם המשבצת - יש לקיימן (ראו והשוו: בע"מ 7861/17 פלונים נ' פלונים, פורסם במאגרים האלקטרוניים).
98. הרציונל שבבסיס הכללים האמורים, הוא מציאת שביל הזהב שבין עקרון - העל בדיני הירושה לפיו מצווה לקיים את דברי המת ואת רצונו, ובין כיבוד הוראותיהם של הסכם המשבצת ושל חוק הירושה.

99. בענייננו יש לפנות להוראת סעיף 19(ג) להסכם המשבצת אשר יצוטט להלן:
- "במקרה פטירתו של חבר האגודה תחולנה ההוראות הבאות בדבר מסירת זכויות השימוש שלו במשק שבשימושו המהווה נחלה. למען הסר ספק, מוצהר ומוסכם כי אין באמור בסעיף זה לשנות את מהות זכויותיו של חבר האגודה כזכויות ברשות בלבד שאינן חלק מעיזבונו ואין בהן כדי לשנות את מעמדו של חבר האגודה על פי חוזה זה כבר רשות לכל דבר ועניין;
- (1) נפטר אחר מיחידי בני הזוג שהינם חברי אגודה המחזיקים במשק (להלן- המנוח) והניח אחריו בן זוג – תעבורנה כל זכויות השימוש שלו במשק לבן זוגו בלבד, וזאת אפילו אם המנוח הניח ילדים יחד עם בן הזוג.
- (2)
- (3) לא הניח המנוח בן זוג, אך הניח יותר מילד אחד, תעבורנה כל זכויות השימוש שלו במשק רק לאחד מביניהם המוכן ומסוגל לקיים את המשק. באין הסכמה בין הילדים בשאלה מי מהם מוכן ומסוגל לקיים את המשק, יחליט בכך בית המשפט.
- למען הסר ספק מובהר בזה במפורש כי בית המשפט יחליט רק בשאלה מי מבין הילדים מוכן ומסוגל לקיים את המשק וכי זכויותיו של המקבל תהיינה רק זכויות שימוש במשק כבר רשות.
- (4) כל אחד מיחידי בני הזוג שהינם חברי האגודה המחזיקים במשק רשאי להוראות בצוואתו למי תימסרנה זכויות השימוש שלו במשק, ואולם לא יהיה בהוראות צוואה כאמור כדי לגרוע מזכויותיו של בן הזוג האמורות בפסקה (1) לעיל ולא יהיה בהן כדי לגרום למסירה של זכויות השימוש במשק ליותר מאדם אחד ולבן זוגו..."
100. יובהר, כי משעה שעל המשק נושא דיונונו חל ההסכם הדו צדדי, הרי שעתירת הנתבעים להחיל על הורשתו את הוראות [סעיף 114 לחוק הירושה](#) (וכך הכתירו תביעתם ולכך עתרו גם בפרק הסעדים בה), אינה ברורה.
- ודוק, הגם שהוראת ס"ק 19(ג)(3) להסכם המשבצת דומה בתוכנה להוראת [סעיף 114 לחוק הירושה](#), אין ההסכם מפנה [לסעיף 114 לחוק הירושה](#), בשונה מההוראה המקבילה בהסכם המשבצת התלת צדדי.
- במאמר מוסגר יוער, כי להבדל זה נפקות בשאלת הפיצוי אשר היורש המקבל את המשק לידיו חב כלפי יתר היורשים או פטור הימנו.
101. עיינו הרואות, כי עפ"י ס"ק 19(ג)(4) להסכם המשבצת בר הרשות רשאי לקבוע הוראות בצוואתו בעניין זכויותיו במשק, ובלבד שאין בכך משום פגיעה בזכויות בן הזוג הנותר בחיים, ובכפוף לכך שהזכויות במשק לא תימסרנה ליותר מאדם אחד ובן זוגו.
102. לטענת התובע, שעה שהוראות הצוואה אינן עומדות בתנאים שמציב הסכם המשבצת, יש להעביר הזכויות במשק בהתאם להוראות ס"ק 19(ג)(1)–(3) להסכם המשבצת, דהיינו למי מילדי המנוח אשר מוכן ומסוגל לקיים המשק, ולדידו, על בית המשפט לקבוע, כי

הוא עונה על הדרישות הללו, להבדיל מאחיו, הנתבעים, אשר הצהירו כי אין בכוונתם לעשות כן, וכי האם חפצים למכור הזכויות במשק ולחלוק בתמורה.

103. מנגד, מודים הנתבעים, כי אמנם הוראות הצוואה לפיהן מלוא עזבון המנוח, לרבות המשק, יחולק בין ארבעת ילדיו בחלקים שווים עומדות בסתירה להוראות הסכם המשבצת ובניגוד למדיניות רמ"י והרציונל המונח בבסיסה, האוסרת פיצולו של משק חקלאי, אך יש לאמץ, לדידם, עמדת רמ"י לפיה בנסיבות המקרה דנא יש להורות על מכירת הזכויות במשק לאחד היורשים או למכרן לצד ג' ולחלק התמורה בין ילדיו של המנוח עפ"י האמור בצוואה. הנתבעים מבהירים, כי מדובר בנחלה שאינה מתפקדת כמשק חקלאי, ואדמותיה אינן מעובדות זה 30 שנה ואינן מניבות תוצרת חקלאית כלשהי, וכי התובע ממילא לא עבד ולא עיבד את המשק. לשיטתם, משעה שכבר ניתן צו לקיום צוואת המנוח, יש למצוא הפתרון המיטבי, אשר יעלה בקנה אחד עם הוראות הסכם המשבצת ויגשים את רצון המנוח לחלוקה שוויונית של נכסיו בין ילדיו, כעולה מצוואתו.

104. בשל חשיבות הדבר נביא ההוראה הרלוונטית בצוואת המנוח אשר, כאמור, ניתן צו לקיומה כלשונה:
"כל רכושי מכל מין וסוג שהוא, כולל ומבלי למעט זכויותי על המשק המצוי במושב ... מס' ... , וכן כל זכויות לכספים, חסכונות, פיצויים, ני"ע, וכל כיו"ב, הריני מצווה ומוריש לארבעת ילדי באופן שווה" (סעיף 3 לצוואה).

105. על רצון המנוח, כמשתקף בבירור מצוואתו ניתן ללמוד גם מעדותו של עו"ד מ. לפיה כבר בפגישתו הראשונה עם המנוח ציין הוא בפניו, כי הוא חפץ להוריש את מלוא רכושו לארבעת ילדיו באופן שווה, ולכן סירב אז עו"ד מ. לערוך עבורו הסכם מתנה להעברת הזכויות במשק לתובע ללא תמורה. לדבריו, כאשר נפגש עמו בשנית, ביקש המנוח לערוך הסכם פנים-משפחתי לפיו יקבל התובע מלוא הזכויות במשק, אך בכפוף לתשלום פיצוי לאחיו, יתר ילדי המנוח (עמ' 87 לפרוטוקול ש' 22 עד עמ' 88 ש' 23).
 עדותו של עו"ד מ. מהימנה עליי.

106. **בסעיף 54 לחוק הירושה**, תשכ"ה-1965 (להלן: **"חוק הירושה"**) שעניינו פירוש צוואה נקבע לאמור:
"(א) מפרשים צוואה לפי אומד דעתו של המצווה כפי שהיא משתמעת מתוך הצוואה, ובמידה שאינה משתמעת מתוכה - כפי שהיא משתמעת מתוך הנסיבות.
(ב) צוואה הניתנת לפירושים שונים, הפירוש המקיים אותה עדיף על פירוש שלפיו היא בטלה.
(ג) צוואה יכול שתהיה בלשון מתנה, מחילה או הודאה או בכל לשון אחרת."

107. הפסיקה נדרשה לעניין פרשנותה של צוואה, ובהלכה שיצאה תחת ידיו של בית המשפט העליון **בפרשת טלמצי** נקבע, כי בבוא בית המשפט לפרש צוואה עליו ליתן הדעת לשני פרמטרים עיקריים: האחד, לשון הצוואה המהווה את גופה והשני, אומד דעת המצווה המהווה את נשמתה. עוד נקבע שם, כי במתח הפנימי שבין שני הפרמטרים הללו, יש ליתן משקל מיוחד ל"נשמה" בשם העיקרון של כיבוד רצון המצווה. בית המשפט העליון מדגיש, כי השופט-הפרשן אינו רשאי להוסיף ללשון הצוואה או לגרוע הימנה, וגבולה של הפרשנות הוא גבול הלשון. לצד זאת, רשאי בית המשפט ואף מחויב הוא להעניק לצוואה, מתוך קשת הפרשנויות האפשריות, הפרשנות אשר תיצור הלימה בין הלשון לרצונו של המנוח.
- (ראו: ע"א 1900/96 איזבל טלמצי נ' האפוטרופוס הכללי, פ"ד נג(2)817).
108. ומשם לכאן – הוראת ס"ק 54 (ב) **לחוק הירושה** ויישומה של הלכת טלמצי על נסיבות המקרה דנא מובילות בהכרח למסקנה, כי יש לפרש הצוואה כך ששווי המשק יחולק בין ארבעת ילדי המנוח בחלקים שווים.
109. איני מקבלת טענותיו של התובע לפיהן ביצוע הוראות הצוואה עפ"י לשונה הוא בלתי אפשרי, שעה שמשמעותו היא העברת הזכויות במשק ליותר מאדם אחד. כאמור, עפ"י הוראת ס"ק 54(ב) **לחוק הירושה** לעולם יש להעדיף פירוש הצוואה אשר מקיימה וודאי לא כזה לפיו היא או הוראה בה בטלה.
110. עיון בלשון הצוואה דרך הפריזמה של רצון המנוח, אשר אינו מוטל בספק כלל, והשאיפה לקיימו, מוביל בהכרח, על רקע נסיבותיו של מקרה זה שלפנינו, לבחירת הפרשנות לפיה יש להורות על מכירת הזכויות במשק, בין למי מילדי המנוח ובין לצד שלישי, עפ"י שווין הריאלי, וחלוקת התמורה שתתקבל מן המכירה בין ילדי המנוח בחלקים שווים.
111. מן הראוי להעיר, כי המשק כמו משקים רבים ברחבי הארץ אינו אלא נכס נדל"ן בעל ערך כלכלי, וכאמור, אינו משמש זה עשרות שנים לצרכי חקלאות. ניסיון התובע לתלות יהבו על מדיניות רמ"י האוסרת פיצול המשק (הנשענת על הצורך לשמור על ציבוינו כנחלה חקלאית, ולמצות מתוכה את הפוטנציאל המשקי כולו ולמנוע חלוקתה בין מספר גורמים העלול לפגוע משמעותית בתועלת הכלכלית העשויה לצמוח ממנה), נועד לכישלון. ודוק, אין בכך משום התעלמות ממדיניות רמ"י, ויש לכבדה ולמנוע פיצול המשק בין מספר גורמים, ברם ההתייחסות אל המשק כמשק חקלאי, לא רק שהיא חוטאת לאמת, היא מהווה בנסיבות המקרה דנא ניסיון להתעשרות שלא כדין, וחמור מכך – חתירה כנגד רצון המנוח, בעל הזכויות במשק.
112. יתר על כן, הפרשנות הראויה לצוואה, כשם שנקבע לעיל, עולה בקנה אחד עם עמדת רמ"י לפיה, אין היא מסכימה להעברת הזכויות במשק ליותר מאדם אחד ובן זוגו, אולם, היא לא תתנגד לפירוק השיתוף במשק בדרך של מכירת הזכויות בו לאדם אחד וחלוקת התמורה בין יורשי המנוח בהתאם להוראות הצוואה.

113. למותר עוד לציין, בהמשך לדברים שנכתבו לעיל, כי אין כל מקום להידרש במקרה דנא לשאלה מיהו היורש המוכן ומסוגל לקיים המשק, אשר בנסיבות המקרה דנא היא חסרת משמעות ומלאכותית, שהרי המשק אינו משמש כמשק חקלאי זה שנים הרבה, כאמור, ולית מאן דפליג, כי לאף אחד מיורשי המנוח אין יתרון על פני משנהו בהקשר בו עסקינו, ואין לו זיקה מיוחדת למשק, שהרי אף אחד מהם אינו מתגורר בו משך עשרות שנים.

הפרשנות אותה מבקש התובע לאמץ ולפיה זכאי הוא לקבל מלוא הזכויות במשק בלא כל פיצוי לאחיו, רק משם שהם חפצים בפירוק השיתוף בו באופן של מכירתו לצד שלישי – לא די בכך שהיא משוללת יסוד וודאי אינה עולה בקנה אחד עם הרציונל שמאחורי הוראותיו של הסכם המשבצת ועם רצון המנוח, כי אם מקוממת ומהווה, כאמור, ניסיון להתעשרות שלא כדין.

114. על כן וגם משיקולי צדק והגינות, המהווים ממילא נדבך בכל הליך משפטי, יש לדבוק בפרשנות המקיימת את הצוואה, מגשימה את רצון המצווה, ועולה בקנה אחד עם לשון הצוואה ועם מדיניותה של בעלת הקרקע, לפיה יש למכור הזכויות במשק עפ"י שווין הריאלי ולחלק התמורה שתתקבל ממכירתן בין יורשי המנוח בחלקים שווים, כקבוע בצוואתו.

סיכומו של דבר

115. נוכח האמור בהרחבה לעיל, הנני מורה כדלקמן:

- א. התביעה לסעד הצהרתי – נדחית.
- ב. התביעה לפירוק השיתוף במשק מתקבלת וניתן בזאת צו לפירוק השיתוף במשק בהתאם להוראות הצוואה, דהיינו התמורה שתתקבל ממכירת הזכויות בו בניכוי תשלומי החובה שיחול על העסקה ויתר ההוצאות הכרוכות בה, תחולק בין הצדדים בחלקים שווים.

המשק יוצע למכירה בתנאי שוק חופשי כשהוא פנוי מכל אדם וחפץ לכל המרבה במחיר.

לכל אחד מיורשי המנוח תינתן זכות קדימה לרכוש הזכויות במשק על פי שוויו הריאלי ובניכוי תשלומי החובה החלים על העסקה לו היו נמכרות הזכויות לצד שלישי.

ככל שמוסכם על הצדדים, כי באי כוחם ימונו ככונסי נכסים למכירת הזכויות במשק, ובאי כוחם מוכנים לקבל המינוי על עצמם, הם רשאים להגיש במסגרת הליכים אלה פסיקתא מתאימה לחתימתו.

116. התובע יישא בהוצאות הנתבעים בסך כולל של 18,000 ₪ (6,000 ₪ לכל נתבע) אשר ישולמו תוך 45 יום.

117. פסק הדין ניתן לפרסום תוך השמטת שמותיהם של הצדדים ופרטים מזהים נוספים.

118. המזכירות תשגר פסק הדין לצדדים באמצעות באי כוחם ותסגור התיקים שבכותרת.

ניתן היום, י"ט אב תשע"ט, 20 אוגוסט 2019, בהעדר הצדדים.

[בעניין עריכה ושינויים במסמכי פסיקה, חקיקה ועוד באתר נבו – הקש כאן](#)

פאני גילת כהן 54678313-/-

נוסח מסמך זה כפוף לשינויי ניסוח ועריכה